

3. Uluslararası Türk - Asya Kongresi

"Çin - Hindistan - Rusya, Asya'da Güvenlik ve Stratejik İş Birliği"

(21 - 23 Mayıs 2008, İstanbul)

SONUÇ BİLDİRİSİ

21. yüzyılın ilk on yılı içerisinde yaşanan gelişmeler nerdeyse tüm yüzyılı etkileyecek potansiyele sahiptir. Asya kıtasının önemini artırdığı ve yeni yüzyılın dinamik ve belirleyici gücü olacağına dair ortak bir kanı vardır. 3. Uluslararası Türk -Asya Kongresi katılımcıları olarak bizler bu görüşü paylaşıyoruz. Bu paylaşım, parçası olduğumuz Asya'nın dinamik süreçleri karşısında pasif bir durumda izleyici kalmamızı olanaksız kılmaktadır. Asya'yı ülkelerimiz için bir varlık ve fırsat alanı olarak görmekle birlikte, Asya'nın dünya siyaseti ve ekonomisinde artan öneminin kaçınılmaz olarak ortaya çıkaracağı sorunların çözümünde sorumluluğumuz olduğuna inanıyoruz.

Asya artık bizim için uzak coğrafyaların toplamı değil; aralarında tamamlayıcılık ilişkisi bulunan ülke ve ulusların mekanıdır. Bu bilinçle Asya'yı yeniden tanımlayan dinamiklerden güvenlik, ekonomi ve enerji konularının Hindistan, Çin ve Rusya gibi kıtanın başat aktörleri ile Türkiye ekseninde tartışmayı amaçlıyoruz. Çıkış noktamız artık içinde olduğumuz Asya'daki süreçlerin ve bu süreçleri belirleyen aktörlerin dikkatle izlenmesi, analiz edilmesi ve anlaşılması ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçtan bir adım ileri giderek yalnızca anlama ve anlatmanın yetmeyeceği, bahsedilen süreçlerin oluşumuna ve aktörlerin bu süreçleri yönetimlerine dahil olmamız gerektiğini düşünüyoruz.

Asya'nın çıkarları bağlamında yeni Asya'nın şekillenmesinde ülke ve uluslarımızın nasıl etkili olabileceğinin ortaya konması gerektiğine inanıyoruz. 3. Uluslararası Türk-Asya Kongresi'ne katılımımızdaki temel gerekçemizi de bu inanç oluşturmaktadır.

1. Bir Asya Yüzyılına Doğru ?

Asya, tarih boyunca Pasifik'ten Atlantik'e, Kuzey Denizi'nden Hindistan Alt kıtası'na kadar oldukça önemli bir jeostratejik ve ekonomik alan olarak varlığını sürdürmüştür. Öyle ki bu gerçeklik, F. Braudel'i "Avrupa, yalnızca Asya'nın bir yarım adasıdır" ifadesine zorlamıştır. Ancak bu coğrafya boyunca ticaret, ulaşım ve haberleşme çok güç ve tehlikeli olmuştur.

Doğal engeller, değişen ve savaşlarla kesilen sınırlar her zaman için istikrarın önünde ciddi bir engel oluşturmuştur.

Bugün, insan medeniyetinin içinde bulunduğu küreselleşme ve enformasyon devriminin getirdiği sosyoekonomik, teknolojik ve ideolojik boyutlardaki dönüşüm sürecinin en önemli jeopolitik odaklarından birini gene Asya eksenini oluşturmaktadır

İki süper güç arasındaki Soğuk Savaş'ın sona ermesinin uluslararası sistemde meydana getirdiği değişim sürecine paralel olarak, Asya mekanının güvenlik ve barış stratejileri de ciddi ölçüde farklılaşmıştır. Bölgedeki güç dengeleri enerji, aşırı nüfus artışı, ekonomik büyümenin getirdiği Pazar ve ileri teknoloji mücadelesi, aktörlerin güven ve istikrar arayışlarını körükleyerek silahlanma ve savunma ittifaklarını güçlendirme eğilimlerini ön plana çıkarmaktadır. Bu durum bir yandan kitle imha silahlarının yayılması eğilimini tırmandırırken, diğer taraftan da bölgede Çin-Hindistan-Japonya-Amerika Birleşik Devletleri-Rusya arasındaki güvenlik dengelerinin mevcut parametrelerinde de yeni açılımlara yol açmaktadır.

Oysa küreselleşmenin geldiği noktada ekonomik kalkınma ve refahın olmazsa olmaz koşulu malların, hizmetlerin ve sermayenin şiddetle arınmış, güvenli bir mekanda serbestçe dolaşımıdır. Kuşkusuz Asya Kıtası'nın kendine özgü koşulları, Avrupa Birliği örneğindeki gibi ekonomik ve politik bir entegrasyonu imkansız kılmaktadır. Ancak bu durum, Kıta'nın başat aktörleri arasında işbirliği temelinde karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesine engel değildir.

19. Yüzyıl Avrupa, 20. Yüzyıl Amerika çağıydı. 21. Yüzyıl ise tüm büyüklüğü ve potansiyeli ile bir Asya Çağı olacaktır.

2. Çok Kutuplu Bir Dünya ve Türkiye

Kaçınılmaz olarak yaşanan küreselleşme sürecinin, Türkiye ekseninde değerlendirilmesi, çok yönlü bir vizyon geliştirebilmeyi gerektirmektedir. Özellikle Çin gibi hızla büyüyen bir ekonominin, Rusya gibi Soğuk Savaş'ın ardından yeniden yapılanarak ayağa kalkmaya hazırlanan ve Hindistan gibi 21. yüzyılın 'bilgi' yüzyılı olacağını kestiren ve ciddi anlamda enformasyon teknolojilerine yatırım yapan ülkelerin bulunduğu Asya Kıtası'nda Türkiye'nin, küreselleşme sürecini yakından izlemesi ve bu ülkelerle ilişkilerin yönünü ve stratejisini iyi belirlemesi gerekmektedir.

Kutupsuz bir dünyada Rusya-Çin-Hindistan hattı son derece önemli bir hale gelmiştir. Önemli bir imparatorluk geçmişi olan Türkiye dünyanın her yerinde meydana gelen önemli sorunlarla

ilgilenmek zorundadır. Türk dış politikasının güvenlik boyutunun daha verimli bir şekilde ele alınabilmesi için Asya jeopolitiği ile daha yakın ilgilenmek gerekmektedir.

Gerek Çin ve Hindistan, gerekse Rusya Avrasya alanının en önemli ülkeleri arasındadırlar. Her üç ülkenin de kendilerine özgü uygarlık geçmişleri bulunmaktadır ve bu üç uygarlık bir diğerinin karşıtı değil tamamlayıcısı konumundadırlar. Aynı zamanda bir İslam ve Avrupa ülkesi olan Türkiye ise bu tamamlayıcılık ilişkisinin temel parametrelerinden biridir.

SSCB'nin dağılmasının ardından iki kutuplu sistem sona ermiş, tüm dünyada olduğu gibi Asya bölgesinde de yeni güçlükler ve sorumluluk alanları ortaya çıkmıştır. ABD'nin tek süper güç olma çabalarına karşın söz konusu üç ülkenin etki ve sorumluluk alanları her geçen gün biraz daha genişlemektedir.

Asya ülkeleri, başta Türkiye, Rusya, Çin ve Hindistan olmak üzere kendi aralarındaki ilişkilerde çifte standartların bulunmaması gerektiğinin, strateji, güvenlik ve ekonomi alanlarında işbirliğine gitme zorunluluğunun bilincinde olarak hareket etmektedirler ve bundan böyle de bu bilincin artarak sürdürülmesi gerekmektedir. Söz konusu ülkeler arasındaki işbirliği imkanı önündeki güçlüklerden en önemlisi entegrasyon oluşturma zorluğudur.

Üç ülke arasındaki işbirliği bir askeri ittifak, bloklaşma ya da diğer taraflara karşı bir cepheleşme değildir. Üç ülke arasında yaklaşık sekiz yıldır devam etmekte olan diyalog çalışmalarında bu yönde önemli uyarılar ve öneriler hazırlanıp sunulmuştur. Başlangıçta Çin ve Hindistan bileşeninin bu diyalog sırasında zarar görebileceği ileri sürülmekteydi ancak sonuçta bir takım olanaklar ortaya çıktı ve üç ülkenin bileşenlerinin eşit olduğu anlaşıldı. Bu arada uluslararası ticaret beş kat arttı. Hindistan'ın yakaladığı yüksek kalkınma hızı bu ülkenin küçük kardeş kompleksinden kurtulmasına yardımcı oldu. Bu noktada Rusya ve Çin, Hindistan'ı aktif olarak desteklemektedirler.

Bu üçlü sistemde ABD faktörü iyi değerlendirilmelidir. ABD bu sürecin kendisine karşı başlatılmış bir süreç olduğu vehmine kapılabilir ancak Çin, Hindistan ve Rus dışişleri bakanları ve diğer yetkiler ABD ile ilişkilerini geliştirmek istemektedirler.

Üçlü işbirliği faaliyetleri ticaret, ekonomi, enerji, ulaştırma, uzay ve tıp gibi pek çok alanı kapsamaktadır. Bu noktada ulaştırma koridorları oluşturma, yeni bir ipek yolu tesisi, ortak boru hatları projeleri ve daha pek çok yeni proje üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Türkiye ise jeopolitik konumu gereği bu çalışmaların parçası olmak durumundadır.

Bu günkü manzara açısından bakıldığında, çok kutupluluğun koşullarının oluşmaya başladığı görülmektedir. Üç büyük Asya ülkesi arasındaki çok boyutlu işbirliği sürecinin başlatılmış olması, Brezilya'nın da bu gelişmeleri yakından izlemesi ve bazı alanlarda Asya ülkeleri ile birlikte davranması bu sürecin hızla ilerlemekte olduğunu göstermektedir.

Asya ülkeleri küreselleşme olgusu karşısında aşağılık duygusuna kapılmamalıdır. Küreselleşme nedeni ile Çin, Hindistan ve Rusya kültürleri belirli derecede erozyona uğramışlarsa da, söz konusu erozyon bu kültürlerin gelişebilmesi için gerekli bir unsurdur.

İlk kez 20. yüzyılda ortaya atılan Avrasyalılık kavramı günümüz Rusya'sında ve diğer Asya ülkelerinde daha da gelişmekte ve yeni nitelikler kazanmaktadır. 20. yüzyılda yoğun bir biçimde hissedilen Batı-karşıtlığı yerini diyalog arayışlarına bırakmıştır. Günümüz dünyasında her kültürün önemi ayrı ayrı vurgulanmaktadır. Konfüçyüs, İsa ve Hz. Muhammed dünyada yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Bu durum diyalog konusunda hararetli tartışmaların yaşanmasına neden olmaktadır. Yeni Avrasya kavramı medeniyetler arası diyalogun yeniden incelenmesini gerektirmektedir.

Türkiye'nin bu sürece duyduğu ilgi son derece büyük memnuniyet kaynağıdır. Türkiye diyaloga katkı sağlama yönünde büyük bir potansiyele sahiptir ve bu noktada büyük çaba harcamaktadır.

3. Güç ve Adalet Temelinde Yeni Bir Dünya Düzeni

Güç ve adalet temelinde yeni bir düzenin kurulabilmesi için, dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Avrasya'da da bazı umut verici bölgesel örgütlenmeler göze çarpmaktadır. Ancak bu örgütlenmeler daha ziyade güvenlik ile ilgilidir. Günümüzde NATO genişleyerek eski Sovyet ve Varşova Paktı ülkeleri ile ilişkiler kurmuştur. 26 üyeye ulaşan ittifak Rusya ile de özel ilişki kurmuştur. Silahsızlanma ve terörizmle mücadele konularında Rusya ile ABD arasında belirli düzeyde bir işbirliğine gidildiği gözlemlenmektedir. Ne var ki, yeni dünya düzeni çerçevesinde verilen sözler tutulamamıştır.

Uluslararası alanda güç mücadelesi sürmektedir. Yeni dönemde güç mücadelesi daha önceki dönemlerden farklı olmayabilir. Rusya-ABD ilişkileri gerilimli bir süreçte bulunmaktadır. Askeri çatışma olmasa da, çözüm için yeni girişimler gerekmektedir. Çin, Hindistan ve Türkiye bu süreçte çok önemli roller oynayabilecek güçtedirler.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Avrupalılar ABD'nin nükleer gücüne bağlanmanın doğru olmadığını düşünmeye başlamışlardır. ABD'nin bazı bölgelerde yaptığı operasyonlar Avrupa'yı ABD'den uzaklaştırmaktadır. Son zamanlarda yazılan makalelerde ABD'nin seçici angajmanlara (selective engagements) girmesi, yani çok sıkı NATO uygulamaları yerine, münferit durumlara uygun yeni açılımlar gerçekleştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Güce değil adalete dayalı yeni bir dünya düzeni oluşturulması gerektiği açıkça ortaya çıkmıştır. Hegemonya sonrası dönemde ortak var oluş ve evrensel medeniyet kavramları vurgulanmalıdır. Siyasi otoriteler çok iyi düzenlenmeli ve insan ilişkileri yeniden belirlenmelidir.

Soğuk Savaş sonrası dönemdeki bazı ABD politikalarının yanlış olduğu doğrudur. Ancak bu dönemdeki olumsuzluklardan tümüyle ABD'yi sorumlu tutmak da yanlıştır. Yanlış anlaşılmalardan ortadan kaldırılmalıdır. Marshall Schumann'ın da dediği gibi, Soğuk Savaş döneminden kalan yanlış anlaşılmalardan, daha sonraki dönemi etkilemektedir. Soğuk Savaş sırasındaki yanlış anlaşılmaların, Soğuk Savaş sonrası dönemi etkisi altına almasına izin verilmemelidir. Kalıplaşmış ön yargılı yaklaşımlar çatışma ortamını körüklemektedir. Oysa bu atmosfer gerçek durum ile örtüşmemektedir. Çıkar çatışmalarının basitleştirilmesi kadar abartılması da yanlıştır. Asıl sorun NATO-Rusya ve AB arasındaki ilişkilerde nasıl bir değişikliğin nasıl yapılması gerektiğidir. Terör, kimyasal silahlar, enerji ve ulaştırma vb. alanındaki sorunlar göz önünde bulundurulduğunda, ilişkilerinin niteliğinin yeniden belirlenmesi yönündeki ihtiyaç kendini daha çok hissettirmektedir. Rusya ile NATO arasında belirli düzeyde bir işbirliği mevcuttur ancak Rusya karar alma mekanizmasının dışında tutulmaktadır. İnsan hakları ve silah kontrolü gibi konularda AB'nin tek taraflı davranması gibi nedenler de buna eklenince, aradaki iyi niyetler ortadan kalkmaktadır.

ABD seçici angajman politikaları konusunda daha dikkatli davranmalı ve yeni düşmanlar yaratmamalıdır. Güvenlik konularının akışkan ve uçucu olduğu göz önünde bulundurularak her an dikkatli bir tutum ve titiz bir davranış içerisinde olunmalıdır.

4. Asya'ya Yönelik Meydan Okumalar

Bugün Asya mekanındaki işbirliği ve kalkınma önündeki en büyük engel, gene bu mekanda var olan içsel sorun alanlarından kaynaklanmaktadır. Asya kıtası 48 ülkeyi ve dünya nüfusunun yaklaşık %60'ını barındırmaktadır. Asya aynı zamanda bir çelişkiler kıtasıdır. En düşük ve en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip olan ülkeler bu kıtada yer almaktadır. Kişi başına düşen milli gelir bakımından, dünyanın en zengin ülkelerinden bazıları ile en fakir ülkeler bu kıtada yer almaktadır. Kıtadaki bazı ülkeler enerji zengini iken, diğerleri enerji bakımından dünyanın en yoksun ülkeleri arasında yer almaktadır. Kıta ülkeleri arasında enerji konusunda son derece yoğun bir rekabet yaşanmaktadır.

Önümüzdeki yıllarda dünya ekonomisinde %50'lik bir büyüme beklenmektedir. Bu büyümenin %80'i ise Asya ülkelerine ait olacaktır. Hızlı ekonomik büyüme uluslararası çekim merkezinin Asya-Pasifik'e kaymasına neden olmaktadır.

Kongre'nin üzerinde yoğunlaştığı üç ülkeden Rusya uluslararası alandaki gücünü koruma ve daha ileri bir aşamaya taşıma noktasında kararlı gözükmektedir. Enerji gücünü dünya siyasi arenasında kendine yeni bir alan açma aracı olarak kullanmaktadır.

Öte yandan teknoloji, jeopolitiği her zamankinden daha fazla etkiler hale gelmiştir. Bu nedenle, önümüzdeki yirmi yıl içerisinde bu alanda daha radikal değişim ve dönüşümler yaşanacaktır. Uluslararası arenadaki güç yeniden paylaşılacak, yeni fırsat ve belirsizlik alanları ortaya çıkacaktır.

Sanayi devrimi başladığında küresel GSH'nin %80'i Asya'da üretilmekteydi. Şimdi Asya ülkeleri büyük bir atılım gerçekleştirmektedirler ve önümüzdeki yirmi yıl içerisinde sanayi devriminden önceki konumlarını geri kazanacaklardır.

Asya'da görülen jeopolitik sertleşme yadırganmamalıdır. 19. yüzyılda Asya kıtası üzerinde iki büyük oyuncu bulunmaktaydı: Çarlık Rusya'sı ve İngiltere. Oysa şu anda kıtanın geleceğini etkileme gücüne sahip çok sayıda oyuncu bulunmaktadır. Şu an Asya'daki oyun dört temel noktada odaklanmaktadır:

1. İttifak oluşturma
2. Kitasal dengenin sağlanması
3. Pazar payının artırılması
4. Enerji ve mineral kaynaklardan daha fazla pay alma

Günümüzde enerji Asya'nın en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. 19. Yüzyıl bir Avrupa ve 20. yüzyıl bir Amerika çağıydı. 21. yüzyıl ise bir Asya çağı olacaktır. En hızlı büyüyen ekonomiler Asya'da bulunmaktadır. Ne var ki, kıtada oluşturulan güvenlik kurumları son derece zayıftır. Bu da kıtanın siyasi olarak bölünmesine neden olmaktadır. Bu çerçevede Asya mekanı bir dizi meydan okuma ile karşı karşıyadır:

▪ Birinci meydan okuma: Tarihin bagajından kurtulma

Tarih boyunca Asya ülkeleri arasında, dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi bir takım sorunlar buluna gelmiştir. Ne var ki, bu sorunların 21. yüzyıla taşınması, sorunları içinden çıkılmaz hale getirmektedir.

▪ İkinci meydan okuma: Aşırı Milliyetçilik

Milliyetçilik kalkınmanın ve ulusal bütünlüğün bir aracı olarak kullanılabilir. Ancak uluslararası ilişkilerde gereğinden fazla vurgulanan milliyetçilik olgusu, birlikte davranmak zorunda olan ülkeleri, birbirlerinden uzaklaştırmaktadır. Siyasi ekonomi, ultra-milliyetçiliğin kucağına düşmektedir.

- Üçüncü meydan okuma: Hegemonya tehdidini engelleme
Bugün Asya her hangi bir Asya devletinin hegemonyası altına girme tehlikesi ile karşı karşıyadır ve Asya'da bu tehlike çok yoğun bir biçimde hissedilmektedir.
- Dördüncü meydan okuma: Ortak normlar ve değerler oluşturma
Asya'da ortak normlar ve değerler bulunmadığı için, siyasi olarak birlikte davranmak için gerekli temele sahip değiliz. Asya'daki rejimler demokrasi, tek adam demokrasisi, yarı demokrasi vb. gibi büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Ortak değerler meydana getirilmedikçe, işbirliği çabalarının ileri aşamalara taşınması imkanı neredeyse yoktur. Asya'da ortak değerlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak bunun gerçekleşmesi son derece zordur.
- Beşinci meydan okuma: Bölgesel jeopolitik geliştirme
Bugün Asya ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkiler oldukça iyi durumdadır ve ekonomik ilişkiler her geçen gün daha da gelişmektedir. Ne var ki, ekonomik ilişkiler bölgesel jeopolitiğin geliştirilebilmesi için gereklidir ama yeterli değildir. Enerji yetersizliği Asya jeopolitiğini güçleştiren en önemli sorun olarak gözükmektedir.
- Altıncı meydan okuma: İletişim ve ulaşımda güvenlik
Bugün Asya'daki fotoğraf oldukça karmaşıktır ve tarihteki Asya fotoğrafından oldukça farklıdır. Rusya, Çin, Hindistan ve Japonya tarihin hiçbir döneminde, bugün olduğu gibi, aynı anda güçlü devletler olarak sahneye çıkmamışlardır. 21. Yüzyıl Asya Yüzyılı olacaktır. Bu yüzyılın çelişkiler ve kutuplaşmalar yüzyılı olmaması ise meydan okumaların üstesinden gelinmesi ölçüsünde Asya uluslarına bağlı olacaktır.